

Szülők az osztályfőnöki órán

Osztályfőnöki munkaközösségünk is évek óta keresi azokat a megoldásokat, melyekkel még jobban, eredményesebben kiszélesedik az iskola, az úttörőélet és a szülők, a család kapcsolata. Tapasztaltuk, hogy ahol nemcsak elcsépelet szólás, üres forma maradt az „Egy órs – egy család” jelszó, hanem meg is valósult a szülők részéről a patronálás, ott folyamatosságában megmaradt az iskola és a család kapcsolatának e formája. Magam tovább szélesítettem a jelszó értelmezését – „Egy órs – sok család”. Bébizonyosodott ugyanis az, hogy az órsók csak akkor tudják úttörőéletüket állandó jelleggel kibontakoztatni, ha sok – valamennyi – család folyamatosan, segítő kézzel támogatja a kis közösség munkáját.

Az előző osztályom egyik órsóval rendhagyó órsi foglalkozást tartottunk. A fiú-órsóm a szülőket és az őket patronáló KISZ-alapszervezet tagjait is meghívta az úttörőév programját tervező összejövetelre. Az őszinte megnyilatkozások még szorosabbá fűzték a kapcsolatot, s ez a találkozás hosszú távra biztosította az órs eredményes munkáját, színes, játékos életét.

Iskolánkban 10 éve minden tanév elején az 5. osztályosok szülei számára egy olyan szülői értekezletet is rendezünk, melyen a tanulók szexuális felvilágosításáról – az általános iskolai nevelés és oktatás terve alapján – ad tájékoztatást az osztályfőnök és az iskolaorvos. A szülők megismerkednek a tantervben meghatározott nevelési célokkal, pedagógiai és orvosi segítséget, felvilágosítást kapnak a leggyakoribb problémák megoldásával kapcsolatban.

A jelenlegi – 7/a – osztállyal újabb lépéseket tettem az iskola nyitottságának megvalósítása érdekében. Két évvel ezelőtt, az ötödik osztályban három alkalommal találkoztunk a szülőkkel a Rendtartásban felsorolt szülői értekezleteken és fogadóórákon kívül. „A serdülőkor nevelési problémái” témakörben hallottunk egy-egy vitaindítót az osztályfőnök, az iskolaorvos és egy pszichológus (a Hazafias Népfront szervezésében) előadásában. A 70–80%-os megjelenés, a bátor véleménykifejtések, a kérdések sora (közösség előtt és négy szemközt), az igények bejelentése ehhez hasonló találkozások megrendezésére, az iskola és a család kapcsolata meghitt légkörének, a nevelési feladatok közös nevezőre hozásának a sikerét jelentette.

Fentiekből adódóan igyekeztünk újból előrelépni. Mi is tapasztalni akartuk annak az osztályfőnöki órának az eredményességét, melyen a szülők is részt vesznek. A rendhagyó – SZÜLÖK AZ OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRÁN – osztályfőnöki órára izléses meghívóval invitáltuk a szülőket. Szükségessé vált számunkra is a rendhagyó óra, mert be kellett mutatnunk a szülőknek, hogy a családban oly sokszor szót nem kapó, a „csak” gyerekeknek tartott gyerekek milyen komolyan tud egy-egy témakörben elmélyedni, felnőttként állást foglalni.

Rendhagyó osztályfőnöki órának neveztük az összejövetelt. Rendhagyó volt, mert:

- a szülőkkel, a nevelőtestülettel, főiskolai hallgatókkal együtt közösen,
- tanítási időn kívül, délután 5 órától 6-ig,
- nem a megszokott osztályteremben, hanem a Neveléstudományi Tanszéken,
- ülésrendünktől eltérően – szemben a szülőkkel – tartottuk meg az osztályfőnöki órát.

Végül olyan kivételes órának hirdettük meg, melyen az elkészített vendégeket is szívesen fogadtuk, hiszen munkahelyükről érkeztek a szülők.

Tudtam, hogy ebben a napszakban fáradtabbak leszünk már. Ezért a „forgató-

könyvet” úgy kellett elkészíteni, hogy abban a motiválás sora magas hatásfokkal érvényesüljön.

A rendhagyó osztályfőnöki óra témája volt: TISZTELET AZ EMBER IRÁNT. A tantervi téma nem véletlenül került e ritka találkozás napirendjére. A látszatra könnyen feldolgozható kérdéskör egyáltalán nem nevezhető másodlagos jellegűnek. Úgy véltem, hogy az egyszerű beszélgetés, a talán még előforduló lelkizés helyett új módon kell gyermekeinkkel szemben állni. Igen, szemben állunk, mert nem túlzás, ha megállapítjuk, hogy a tiszteletadás életünk, napjaink egyik legjobban megsebzett pontja. A feldolgozásban is rendhagyóságra vállalkoztam.

A telt ház, a többször felzúgó taps és az általános elismerés azt tükrözte, hogy valóban szükséges a szülők részvétele egy-egy osztályfőnöki órán. Egy olyan témakört boncolgattunk, melyben a tanulók tettei tükröződtek pozitív és negatív jegyekkel. Ezekről önmaguk nyilatkoztak a vendégek előtt, sőt a szülőket is sikerült bevonni a „kerekasztal”-beszélgetésbe.

Az osztályfőnök és a szülők számára továbbra is nyitott, megválaszolatlan marad az, hogy vajon a gyermekeink jobban gyakorolják-e majd a tiszteletadást? A rendhagyó osztályfőnöki órának azonban máris vannak eredményei:

- A félreértelmező szótár (Kovács Judit-Osvát Katalin: Nemcsak illemtan...) válogatott illetlenségeinek teljes felsorolását az ABC szerint hetenkénti váltással mutatják be – felajánlásukkal – a faliújság-szerkesztők.
- A csak október hónapra tervezett felajánlást – idős emberek köszöntése – folyamatos jelleggel gyakorolják, tehát néhány idős, egyedül élő emberre állandóan felfigyelnek; látogatásaikkal, köszöntéseikkel (karácsony, névnap, születésnap) megtisztelik őket.
- A szülők hasonló jellegű összefüggéseket, osztályfőnöki órákat igényelnek.

A rendhagyó osztályfőnöki óra leírása *TISZTELET AZ EMBER IRÁNT*

I. A vendégek – szülők, nevelők, tanárjelöltek – köszöntése.

II. Bevezető gondolatok: *meghívás-bemutakozás.*

1. Megbeszélés-kérdés: Illetlenség, tiszteletlenség volt-e a meghívók esetleges felbontása a gyerekek részéről?
2. A tanulók bemutatkozása a vendégeknek.
Megbeszélés – Miért mutatkoztatok be? Mi a bemutatkozás, bemutatás?
3. Írásvetítői összegezés: *Bemutakozás.*
Bemutakozik – „A megismerés szándékával valakinek megmondja a nevét” (Magyar Értelmező Kéziszótár).
Bemutat – „Nevén nevezve megismertet valakivel (valakit valakinek)”.
4. Dramatizálás (előre megtervezett szerepjátékokkal):
  - a) Egy fiú bemutatja barátját az osztályfőnökének. „Helyes vagy helytelen? – Miért?”
– Újrajátszás helyesen.
  - b) Egy lány az ismerős nőt bemutatja férfi osztályfőnökének. „Helyes vagy helytelen? – Miért?”
– Újrajátszás helyesen.
  - c) Az osztályfőnök bemutatása a vendégeknek – rögtönzött feladat (esetleges helyesbítéssel).

5. Megállapítások rögzítése írásvetítővel:

- A fiatalabbat mutatják be az idősebbnek.
- A férfit mutatják be a nőnek (akkor is, ha a nő sokkal fiatalabb).
- Társaságban - általában - az újonnan érkezettet mutatják be a már egybegyűlteknél.
- Telefonban is be kell mutatkozni!

III. Üdvözlés-köszönés

1. Szerepjáték - A férfi (osztályfőnök) köszönti nő ismerősét (nadrágzsebből kivesszi a kezét, majd előrenyújtja): „Á! - Van szerencsém! Hódolatom asszonyom! Csókolom a kacsóját (erőltetetten kezét csókol).”

Kérdés: Helyes vagy helytelen? - Miért?

- Újrajátszás helyesen.

Vita: Ki köszön kinek? Ki köszön előbb?

2. A köszönés változatai - megbeszélés.

Megállapítás: mindenféle emberi kapcsolatban elfogadhatóak, izlésesek és szépek - „Jó reggelt!”, „Jó napot!”, „Jó estét (éjszakát)!”, „Viszontlátásra!”.

3. Részösszefoglalás írásvetítővel: Köszönés.

- Előre köszön: - fiatalabb az idősebbnek,
- férfi a nőnek,
- fiú a lánynak.

- Az köszön előbb, aki először pillantja meg a másikat.

- Visszaköszönni kötelező!

Inkább pazaroljunk el egy köszönést, ha megtakaríthatunk egy sértést!

- A köszönés békés jóindulat tolmácsolása.

IV. Célkitűzés: TISZTELET AZ EMBER IRÁNT

(díszített felírással a táblán)

1. Életünk illetlen tiszteletadásáról bemutatás írásvetítővel. a) Ismerős kérések otthonról. b) A közéletben hallható „jó” modor.

2. Aktuális újságcikk felolvasása arról, hogy nap mint nap milyen súlyosan, olykor kölcsönösen megbántjuk egymást.

3. Az **UDVARIASSÁG** - első számú nevelési fő feladat.

a) A korábbiak folyamán készült írásbeli felmérés - tanulók megnyilatkozása - összesítésének bemutatása írásvetítővel:

Milyenek kell lennem, hogy udvarias gyerekeknek tartsanak? (14 tanuló válaszaiból)

- udvarias a közlekedésben	7 tanuló
- segítőkész (szolgálatkész)	5 tanuló
- tisztelettudó (idősek felé)	5 tanuló
- figyelmes (körültekintő)	4 tanuló
- illedelmes (udvarias)	4 tanuló
- köszönő	2 tanuló
- szép beszédű	2 tanuló
- jól nevelt	1 tanuló
- fegyelmezett	1 tanuló
- normálisan viselkedő	1 tanuló

b) *Kiket tisztelsz? - Miért?* (14 tanuló válaszaiból)

Bemutatás írásvetítővel:

szüleimet	19 tanuló	tanárokat	14 tanuló
nagyszülőket	11 tanuló	rokonokat	8 tanuló
testvéreket	5 tanuló	barátokat	8 tanuló
öregket (időseket)	4 tanuló	osztálytársakat	4 tanuló
óvó nénit	1 tanuló	politikai vezetőket	1 tanuló

- c) **Szóbeli kiegészítés – megbeszélés:** Mit nevezünk udvariasságnak? Milyen az udvari ember?
- d) A „*Kiket tisztelsz? – Miért?*” válaszadásokból néhány jellegzetes megállapítás felolvasása.
- e) **Írásvetítő: Az udvariasság jegyei**
 – A helyes viselkedés külső formája –
 Megértés – figyelmesség: előzékenység, tapintat, türelem (önuralom, szerénység – alázat helyett önértzet), segítőkészség, kulturált érintkezés (köszönés, beszédmód)..
 Az ilyen ember (gyerek) tiszteletudó (tiszteletadó), az önfegyelmet gyakorolja.

V. A megszólításról általában

1. Az osztályfőnök bemutatásában:

- a) illetlen megszólítás: „Öcsi, te!” „Hé, maga!”, stb.
 b) a „társ” változatai: kartárs, szaktárs, stb.
 c) bizalmaskodás: „Aranyoskám!”, „Apuskám!”, „Édesem!”.
 d) az „úr” megszólítás fonákiságai – tanár úr, de miért tanárnő?

2. Írásvetítő: A **MESZÓLÍTÁS**

- Senkit se szólítsunk másnak, többnek, kevesebbnek, mint ami megilleti!
 – A megszólítás se hízlgést, se alázatot, se gögöt, se lekicsinylést ne fejezzon ki!
 – Őrizzük meg a szavak értékét! – A szó gyógyíthat, de sebezhet is.

3. *Hogyan telefonáljunk?*

Az osztályban használt bece-, gúnynevek alapján szerepjáték az osztályfőnök és az egyik tanuló előadásában.

Bandi: Nagy Kancsalka otthon van?

Szülő: Halló?! – Kicsoda?? – Kancsalka?

Bandi: Hát persze! A mi Kancsalkánk.

Szülő: Senki sincs idehaza, de kívül beszélek? S talán jó estét!

Bandi: Akkor jó! Brunyó Bundi vagyok a 7. a-ból.

Szülő: Jézus Mária!!! – Brunyó vagy Bunyó, és Bundi? Mít akarsz Te egyáltalán Bundika?

Bandi: Egy üzenetről van szó. Tompár Tudor azt üzeni Kancsalkának, hogy hozza el holnap a Zombibi könyvét, mert Kacsának és Grill Csirkének is oda akarjuk adni.

Szülő: Nem értem! Hiszen ez már egy baromfiudvar! Ki üzen kinek?

Bandi: Ha nem érti, akkor nem érti! Vén hapsi! (Leccsapja a telefont.)

Szülő: Micsoda?!! – Te taknyos kölyök, nevetlen srác! A Brunyó apád mindenit!

– Újrajátszás helyesen az érintettek rendes nevével.

– **Megbeszélés:** Miért hagyod, hogy így nevezzenek? Miért nem sértődsz meg?

Megállapítás: a becenevek, gúnynevek elfogadhatók mindaddig, amíg nem durvák.

VI. *Hol és mikor kell tiszteletet adnunk?* – 2. számú nevelési fő feladat.

Írásvetítő:

Tisztelet – a családban: szülő – gyermek

nagyszülő – gyermek

testvér – gyermek

– az iskolában

– a társak iránt

1. *Tisztelet a családban*

Önkritika gyakorlása:

a) Gyerekek megnyilatkozása: „Amikor tiszteletlen voltam otthon”.

b) Szülők beszámolója: „Mi is tévedtünk már...”

c) – Mikor és mivel ajándékozzunk? – megbeszélés.

– Jelenet: a születésnapját tartó nő felkészöntése virággal helytelenül és helyesen.

d) Az étkezés esztétikuma plakátokkal illusztrálva és dramatizálás; fogpiszkálós gyerekek (jól és rosszul).

Osztályfőnök vicce: „És te hány fogpiszkálót ettél?”

2. *Tisztelet az iskolában.*

Jelenetek: az osztályfőnök és a tanulók az ajtónál (az udvariasság és udvariatlanság variációival).

3. *Tisztelet a társak iránt*

Jelenet: Civakodó fiúk durva beszédét bírálja az osztályfőnök.

Kérdés: Mik az udvariatlanság okai?

Megállapítások összegezése – osztályfőnök.

VII. A HUMANITÁS – 3. számú fő nevelési feladat.

1. Megbeszélés: Mi a humanitás? Hogyan gyakoroljuk?

2. Írásvetítő:

Humanitás (latin) – 1. az emberi méltóság tisztelete; 2. emberi méltóság, emberhez való magatartás.

Humánus (latin) – emberies, emberséges, emberszerető (érdeklődés a másik ember iránt; segítőkészség).

3. Plakátok bemutatása

a) Szülő fogja a gyermeke kezét

b) Felnőtt gyermek fogja az idős szülő kezét.

Megbeszélés: Mit jelent ez a két kézfogás?

4. A csapatprogram egyik feladatának ismertetése: az alsóvárosi vöröskeresztes alapszervezet által megadott címlista alapján 11 egyedül élő, idős ember első meglátogatása. Az erről készült magnófelvételek bemutatása.

Megbeszélés: Hogyan jellemezhetők az idős emberek? Mit jelent számukra a látogatás (a patronálás)?

– A tanulók felajánlásai, vállalásai:

a) Néhány idős embert állandó jelleggel patronál a raj.

b) A raj faliújságán a krónikás-kettős közölni fogja a Félreértelmező szótár válogatott illetlenségeit.

VIII. A témakör (a megbeszélések) összegezése – osztályfőnök.

1. Az illem, a tiszteletadás számos területe még újabb megbeszélésre vár (az öltözködés; az esztétikus, célszerűen berendezett lakás; az izléses evés; az ivás és részegkedés; szokások és szenvedélyek; a rend, a tisztaság; autós illemtan; a szórakozás).

2. *Bejelező gondolatok:*

A tiszteletadás erkölcsös és esztétikus magatartás.

Őszinte tiszteletadás = szellemi kulturáltság.

Az illem ismerete önuralom kérdése.

A humanizmus megvalósítása: embertársak megbecsülése, tisztelete, segítése; udvarias, tettekben megnyilvánuló előzékeny magatartás.

A gyerekek jól neveltségét, műveltségét is gyakran udvarias viselkedésükről ítélik meg.

Az udvariasság nem avult el, csupán tartalma változott meg.

Megjegyzés: a tiszteletadás (udvariasság) jegycinek megállapításánál, írásvetítői bemutatásnál az alábbi irodalmat használtam fel:

Gyenes István: Mi illik, mi nem illik? – rendhagyó illemtan (Minerva, Budapest – 1975.)

Kovács Judit–Osvát Katalin: Nemcsak illemtan... (Móra Könyvkiadó, Budapest, 1978)

Magyar Értelmező Kéziszótár (Akadémiai Kiadó, Budapest – 1978.)